

Тетяна Ігорівна ДЛУГОПОЛЬСЬКА

аспірантка,
кафедра фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності,
Тернопільський національний економічний університет
E-mail: dluhopolska@rambler.ru

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА
МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ: ІСТОРИЧНИЙ ТА ПРОСТОРОВИЙ АСПЕКТИ**

Длугопольська, Т. І. Нормативно-правове обґрунтування соціальної безпеки на міжнародному рівні: історичний та просторовий аспекти [Текст] / Тетяна Ігорівна Длугопольська // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. – Том 25. – № 1. – С. 14-21. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. У статті розглядаються актуальні питання нормативно-правового обґрунтування соціальної безпеки у просторовому та часовому аспектах. В історичному контексті досліджуються етапи розвитку безпекових студій.

Мета. Метою роботи є огляд нормативно-правового обґрунтування соціальної безпеки як невід'ємного права особи на сучасному етапі розвитку правової держави. У статті поставлені завдання: дослідити історичні етапи розвитку соціальної політики в Європі; розглянути просторові аспекти розвитку держави добробуту в країнах Європи; вивчити основні підходи до соціальної безпеки та встановити її зв'язок із правами людини; встановити ключові фактори впливу на соціальну безпеку.

Метод. При написанні статті використано методи системного аналізу та економічної компаративістики.

Результати. У державі добробуту понад половину державних витрат призначено на соціальні цілі. Кульмінацією процесу демократизації стає соціальне громадянство, а соціальні права є тією частиною економічного добробуту та захисту, що гарантують цивілізованій особі необхідний рівень життя згідно зі стандартами, домінуючими в конкретному суспільстві. Ціллю соціальної безпеки є гарантування міцного громадянського миру, критерієм чого є добробут середнього класу чисельністю не менш 75 %, а суб'єктом соціальної безпеки – система державного соціального захисту.

Соціальна безпека розглядається сучасними безпековими студіями у трьох підходах: 1) концепція прав людини; 2) концепція політичної стабільності; 3) концепція стимулювання економічного зростання. На ступінь соціальної безпеки громадян кожної країни впливає безліч факторів: демографічні зміни; релігія; мова; раса; ідентичність тощо.

Ключові слова: соціальна безпека; соціальна політика; нормативно-правове забезпечення; соціальні програми.

Tetiana Ihorivna DLUHOPOLSKA

PhD Student,
Department of Financial and Economical Security and Intellectual Property,
Ternopil National Economic University
E-mail: dluhopolska@rambler.ru

**REGULATORY AND LEGAL SUPPORT OF SOCIAL SECURITY
ON THE INTERNATIONAL LEVEL: HISTORICAL AND SPATIAL CONTEXT**

Abstract

Introduction. The article deals with topical issues of normative and legal justification for social security in the spatial and temporal aspects. In the historical context, the stages of security studies development are investigated.

Goal. The purpose of the article is to review the legal justification of social security as an the inherent right of any person at the current stage of development of legal stage. Investigation of the historical stages of social policy in Europe; consideration of the spatial aspects of the welfare state in Europe; examination of basic approaches to

social security and establishment of its connection with human rights; setting of key factors of impact on social security have become the the main tasks of the research.

Method. *Method of system analysis and method of economic comparativistics are used in this paper.*

Results. *In the welfare state more than half of public expenses are set for social purposes. Social citizenship has become the culmination of the process of democratization. Social rights are that part of economic welfare and security which can guarantee to the civilized person the required level of life according to the standarts of a particular society. The purpose of social security is to guarantee a lasting civil peace, which is the criterion for the welfare of the middle class numbering not less than 75%. The system of social protection is a subject of social security.*

Social security is considered by current security studios in three aspects. They are the concept of human rights, the concept of political stability, and the concept of economic growth stimulation. The level of social security of citizens in each country is influenced by such factors as demographic changes, religion, language, race, identity etc.

Keywords: *social security; social policy; regulatory and legal support; social programs.*

JEL classification: *I3, O3, P3*

Вступ

З давніх часів, коли люди почали усвідомлювати усі переваги самоорганізації у громади, виникла потреба у спільному захисті від різноманітних несприятливих життєвих ситуацій. У безпековій літературі виокремлюють кілька ключових періодів в історії людства, пов'язаних із намаганням обмежити вплив несприятливих життєвих обставин спільними зусиллями [1; 2]. У законах вавилонського царя Хамурапі передбачалось укладання угоди між учасниками торгового каравану про сумісну відповідальність за збитки, яких зазнавав будь-хто з його членів унаслідок розбійного нападу або пограбування. На території Стародавньої Греції практикувалися угоди купців-піратів щодо розподілу як доходів від торговельно-розбійницьких операцій, так і втрат через різноманітні морські небезпеки. Таким чином навіть грабінжними намагались забезпечити себе своєрідним соціальним захистом на випадок різного роду несприятливих обставин. У Стародавньому Римі передбачалась взаємодопомога членам римських професійних корпорацій, колегій, спілок на випадок захворювання, каліцтва, смерті для виконання культових обрядів, встановлення пам'ятників, допомоги сім'ям, що втратили годувальника. Середньовічний соціальний захист передбачав надання соціальної підтримки як у випадку смерті, хвороби, каліцтва, що вилилось пізніше у особисте страхування, так і для відшкодування збитків унаслідок стихійного лиха, пограбування, що стало фундаментом розвитку майнового страхування. У межах середньовічного страхування відбувалось відособлення фондів, які обслуговували не тільки членів гільдії, а й сторонніх осіб (фонд для вдов, сиріт). Так звані родові й общинні взаємодопомоги, різноманітні державні страхові заходи, що зародилися і активно застосовувалися в епоху Середньовіччя, можна сьогодні розглядати як рушій сучасних форм соціальної безпеки. Із початку ХХ ст. відбулося становлення системи соціального захисту громадян практично в усіх розвинутих країнах світу в тому інституціоналізованому вигляді, в якому воно існує й дотепер. Розвиток різних форм соціального забезпечення від несистематичного приватного до систематичного державного вилився в універсальну людську потребу і людське право на соціальну безпеку в усьому світі.

Мета та завдання статті

Метою статті є огляд нормативно-правового забезпечення соціальної безпеки як невід'ємного права особи на сучасному етапі розвитку правової держави. У статті поставлені наступні завдання: дослідити історичні етапи розвитку соціальної політики в Європі; розглянути просторові аспекти розвитку держави добробуту в країнах Європи; вивчити основні підходи до соціальної безпеки та встановити її зв'язок із правами людини; встановити ключові фактори впливу на соціальну безпеку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як зазначалося, розвиток систем соціальної безпеки та формування держав добробуту асоціюється із післявоєнною Європою, коли соціальна політика та соціальні видатки стали пріоритетом у макроекономічних моделях розвитку. Однак у різних модифікаціях соціальні ініціативи були властиві державам ще в епоху Середньовіччя.

Яскравим прикладом є соціальні закони Великобританії – так звані «Англійські закони про бідних», які виступали системою допомоги нужденним. Перше повне зведення законів про допомогу бідним з'явилося в Акті про допомогу бідним 1597 р., а остаточно категорія «достойних бідних» закріпилася у Єлизаветинському законі про бідних 1601 р., об'єктивною основою появи якого стали важкі економічні умови в Англії XVI століття: висока інфляція, зростання кількості населення, зменшення вмісту

благородних металів у монетах, низькі врожаї зернових [3; 4; 5]. Прийняття «Акту про допомогу бідним» 1782 р. (т. з. «Gilbert's Act») легалізувало створення міжприходських робітних домів з метою об'єднання фінансів. Акт зобов'язував приходських піклувальників надавати працездатним біднякам соціальну допомогу удома, забезпечуючи їх роботою, яка відповідала їхнім «здібностям та фізичній силі» [6].

Стосовно континентальної Європи, то реформи соціальної політики пов'язуються із ім'ям канцлера Отто фон Бісмарка, який запровадив спеціальне соціальне законодавство. Канцлер вважав, що страхування «робітничого стану» як складової частини «народного організму» повинно впливати із законних вимог робітника [7]. Практика застосування ухваленого рейхстагом у 1871 р. «Закону про відповідальність підприємців за нещасні випадки на виробництві» свідчила про його низьку ефективність, адже, незважаючи на те, що робітники мали право звертатися до суду з вимогами компенсації за каліцтво, правосуддя відмовляло робітникам у таких компенсаціях у 80-90 % випадків. У 1881 р. канцлер пообіцяв у «Посланні робітникам» запровадження страхування від хвороб, нещасних випадків, допомоги по старості та інвалідності. І вже у 1883 р. в Пруссії з'явилась обов'язкова освіта, 1884 р. – перша програма страхування від нещасних випадків на виробництві, а у 1889 р. – пенсії за віком. Загалом саме Німеччина стала піонером більшості соціальних програм у законодавстві демократичних держав світу.

Соціальне законодавство Отто фон Бісмарк розглядав як важливий крок на шляху до реалізації ще одного важливого задуму – закріплення територіальної єдності держави. Формально гарантом такої єдності, згідно з конституцією держави, були імперські відомства, які контролювали на місцях різноманітні інституції, створені для проведення господарської, культурної та соціальної політики. Загалом, період 1890-х рр. німецькі історики вважають часом зародження сучасної соціальної політики.

Терміни «держава добробуту» (Sozialstaat) та «соціальна політика» (Sozialpolitik) вперше з'явилися у Німеччині всередині XIX ст., а пізніше вже поширилися у Великій Британії на початку 1940-х рр. Після II світової війни комплексна соціальна політика вже була властива більшості країн Західної Європи. Г. Терборн [8] державу добробуту визначав як таку, де більше половини державних витрат призначено на соціальні цілі, протиставляючи цьому традиційну економіку, в якій домінують витрати на оборонні, інфраструктурні та інші класичні державні функції. У цьому контексті навіть США наприкінці XX-го ст. можна кваліфікувати як державу добробуту. Загалом, як стверджує соціолог Т. Маршалл [9], кульмінацією процесу демократизації, яка охоплює кілька століть¹, є соціальне громадянство, а соціальні права є тією частиною економічного добробуту та захисту, які гарантують цивілізованій особі необхідний рівень життя згідно зі стандартами, домінуючими в конкретному суспільстві.

Загалом соціальна безпека віддзеркалює захищеність соціальної сфери суспільства² і держави від загроз, здатних зруйнувати чи зумовити її деградацію [10, с. 395; 11]. Вона передбачає наявність об'єктивних та суб'єктивних факторів й умов, які забезпечують нормальну життєдіяльність соціуму та його здатність протистояти несприятливим зовнішнім та внутрішнім руйнівним впливам, зберігати свою цілісність та здатність до відтворення, а також стійкість свого розвитку [12]. Мета соціальної безпеки – гарантування міцного громадянського миру, критерієм є добробут середнього класу чисельністю не менш 75 %, суб'єкт соціальної безпеки – система державного соціального захисту [13].

На сьогодні прийнято виокремлювати три підходи до соціальної безпеки: 1) концепція прав людини, з точки зору якої держава зобов'язана гарантувати мінімальні соціальні стандарти життя своїм громадянам (освіта, медичне забезпечення, соціальний захист); 2) концепція політичної стабільності, яка соціальну безпеку розглядає в контексті забезпечення електоральної підтримки, успіху проведення виборів, контролю; 3) концепція стимулювання економічного зростання, яка акцентує увагу на якості людського та соціального капіталу, подоланні нерівності тощо. Найбільш поширеним підходом на сьогодні вважається перший, і у зарубіжній фаховій літературі соціальна безпека найкращим чином описується категорією «human security», під якою розуміють «захист від загроз для життя окремого індивіда та її якості, за одночасного створення умов для вільного розвитку особистості і реалізації її прав та можливостей брати участь у суспільному житті як на національному, так і глобальному рівні» [14]. Ця концепція концентрується на добробуті окремих осіб (особистісний рівень) [15; 16]: 1) безпека від хронічних загроз (голод, хвороби, репресії); 2) захист від раптових та болючих ризиків сучасного життя (вдома, на роботі, у суспільстві).

Сьогодні концепція особистісної безпеки охоплює усі заходи, які загрожують виживанню людини, повсякденному життю та гідності (деградація навколишнього середовища, порушення прав людини,

¹ XVIII ст. пов'язують із закладанням основ правових та громадянських прав (1832 Reform Act), XIX ст. – із розширенням політичних прав, а XX ст. – із розвитком соціальних прав та соціального громадянства.

² Людський розвиток, охорона здоров'я, безробіття, зайнятість, стан екології, доходи населення, ринок праці, громадянське суспільство, соціальне забезпечення, демографічна ситуація, епідеміологічна ситуація, міграція, релігія, гендерна політика, бідність, житлові умови, продовольче забезпечення, освіта, етнонаціональні відносини.

транснаціональна організована злочинність, наплив біженців, бідність, інфекційні хвороби), а також зусилля щодо протидії цим загрозам [17]. У Канаді, зокрема, сюди належать і захищеність від фізичних загроз, досягнення достойного рівня життя, гарантія фундаментальних прав людини, верховенство закону, соціальна рівність, захист громадян у конфліктах та сталий розвиток [18].

Human Security належить до забезпечення «базових матеріальних потреб» й реалізації «людської гідності», що містить «емансипацію від пригнічуючих владних структур, чи то на глобальному, національному, чи локальному рівнях за масштабом та походженням» [19]. Ця концепція передбачає і «спільність знання, технології, інститутів та видів діяльності, які захищають та зберігають біологічне існування людського життя, а також процеси, що захищають та вдосконалюють колективний мир та процвітання з метою підвищення свободи людини» [20].

Універсальна потреба в соціальному забезпеченні на початку ХХ ст. була визнана світовою спільнотою як основоположне право людини. Оскільки Міжнародна організація праці (МОП) була створена у 1919 р., досягнення соціального забезпечення стало основою її мандату. Підхід МОП до соціального забезпечення базується на правах, тобто для реалізації права на соціальне забезпечення використовуються міжнародно-правові документи як відправна точка, а безпосереднє право на соціальну безпеку визнається як право людини в основних документах, що регулюють ці права, а саме: Загальної декларації прав людини і Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права та багатьох інших.

Право на соціальну безпеку гарантує кожному індивіду, незалежно від віку і працездатності, мінімальну суму коштів, необхідних для придбання основних товарів і послуг [21]. Такі гарантії регулюються кількома міжнародними актами: «Universal Declaration of Human Rights» (ст. 22, 25), «International Covenant on Economic Social and Cultural Rights» (ст. 9), «Convention on the Rights of the Child» (ст. 26), «Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination» (ст. 5), «Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women» (ст. 11, 14), «American Declaration on the Rights and Duties of Man» (ст. 16). Так, наприклад, у ст. 22 Загальної декларації прав людини зазначено, що «кожна людина, як член суспільства, має право на соціальне забезпечення та на здійснення необхідних для підтримки її гідності й вільного розвитку її особистості прав в економічній, соціальній та культурній сферах через національні зусилля та міжнародне співробітництво та відповідно до структури та ресурсів кожної держави» [22]. Також у ст. 25 Документу визначено, що «кожна людина має право на такий рівень життя, разом із їжею, одягом, житлом, медичним доглядом та необхідним соціальним обслуговуванням, який необхідний для підтримки здоров'я й добробуту її самої та членів її родини, а також право на забезпечення у випадку безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через не залежні від неї обставини» [22]. У Загальній декларації прав людини окрему увагу звертають на материнство і дитинство, які дають право на особливе піклування й соціальну допомогу. Усі діти, народжені у шлюбі або поза шлюбом, повинні користуватися однаковим соціальним захистом. Крім того, існують комітети ООН (наприклад, United Nations Committee on Economic, Social, and Cultural Rights), які здійснюють нагляд за виконанням окремих договорів у сфері дотримання прав людини. Як свідчать назви регулюючих документів (табл. 1) та уповноважених органів, для забезпечення права на соціальний захист важливими є кілька принципів зі сфери прав людини: 1) повнота охоплення: соціальний захист охоплює усе коло ризиків, пов'язаних із втратою засобів до існування з причин, які не залежать від людини; 2) гнучкість: пенсійний вік повинен бути гнучким, залежати від характеру виконуваної роботи і працездатності літніх осіб з урахуванням низки демографічних, економічних та соціальних факторів; 3) недопущення дискримінації: соціальний захист гарантований у контексті відсутності дискримінації на підставі стану здоров'я, раси, національності, віку, статі, сексуальної орієнтації, інвалідності, мови, релігії, національного походження, доходу або соціального статусу. Саме ці принципи є ключовими, що нерозривно пов'язують проблему соціальної безпеки із сферою забезпечення прав і безпеки людини.

У той час, як правові та політичні права є відносно захищеними, соціальні ж права уразливі, що особливо гостро відчувається під час економічної депресії, коли урядам доводиться скорочувати соціальні пільги, допомоги. За останні 40-50 років висловлювалося безліч сумнівів щодо того, чи релевантна нинішня держава добробуту із сучасним, глобалізованим постіндустріальним капіталізмом [24]. По-перше, держава добробуту спотворює ринок, руйнуючи стимули до праці, заощадження та інвестування через високу залежність від держави. По-друге, демографічні та соціальні зміни (старіння населення) роблять державу добробуту фінансово нестійкою. По-третє, вимога конкурентоспроможності змушує уряди перманентно скорочувати соціальні витрати [25; 26; 27], а часті фінансові кризи ставлять під сумнів класичні функції держави в контексті їх фінансування.

Швидкі процеси глобалізації ринків та робочої сили, глобальна фінансова криза стали новими викликами системою соціальної безпеки, адже і до сьогодні 75-80 % населення світу проживають у статусі соціально незахищених [28; 29, с. 8]. Всезагальне визнання принципу, що кожне суспільство відповідальне за соціальний добробут громадян і повинне забезпечити мінімальні соціальні стандарти,

пришло після Світового саміту соціального розвитку 1995 р. (World Summit of Social Development), ухвалення Цілей розвитку тисячоліття 2000 р. (Millennium Development Goals), а також Світового саміту ООН 2005 р. (World Summit of the United Nations).

Таблиця 1. Перелік базових актів, які регулюють питання соціальної безпеки в контексті забезпечення прав людини*

Універсальні документи, що регулюють питання соціальної безпеки	Регіональні інструменти обґрунтування соціальної безпеки
<ul style="list-style-type: none"> – Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього (<i>Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide</i>, 9.12.1948); – Загальна декларація прав людини (<i>Universal Declaration of Human Rights</i>, 10.12.1948); – Конвенція про статус біженців (<i>Convention relating to the Status of Refugees</i>, 28.07.1951); – Міжнародна конвенція про ліквідацію усіх форм расової дискримінації (<i>International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination</i>, 21.12.1965); – Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i>, 16.12.1966); – Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (<i>International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights</i>, 16.12.1966); – Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок (<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i>, 18.12.1979); – Декларація про ліквідацію усіх форм нетерпимості й дискримінації на основі релігії чи переконань (<i>Declaration on the Elimination of All Forms of Intolerance and of Discrimination Based on Religion or Belief</i>, 2.11.1981); – Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання (<i>Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment</i>, 10.12.1984); – Конвенція про права дитини (<i>Convention on the Rights of the Child</i>, 20.11.1989); – Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудових мігрантів та членів їх родин (<i>International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Their Families</i>, 18.12.1990); – Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин (<i>Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities</i>, 18.12.1992); – Конвенція про права осіб з інвалідністю (<i>Convention on the Rights of Persons with Disabilities</i>, 13.12.2006); – Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень (<i>International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance</i>, 20.12.2006). 	<ul style="list-style-type: none"> – Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (<i>Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms</i>, 4.11.1950); – Європейська соціальна хартія (<i>European Social Charter</i>, 18.10.1961); – Американська конвенція прав людини (<i>American Convention on Human Rights</i>, 22.11.1969); – Африканська хартія прав людини і народів (<i>African Charter on Human and People's Rights</i>, 27.06.1981); – Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (<i>European Convention for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment</i>, 26.11.1987); – Рамкова конвенція про захист національних меншин (<i>Framework Convention for the Protection of National Minorities</i>, 1.02.1995); – Переглянута Європейська соціальна хартія (<i>Revised European Social Charter</i>, 3.05.1996); – Конвенція про права людини і біомедицину (<i>Convention on Human Rights and Biomedicine</i>, 4.04.1997); – Європейська конвенція про громадянство (<i>European Convention on Nationality</i>, 6.11.1997); – Арабська хартія прав людини (<i>Arab Charter on Human Rights</i>, 25.05.2004).

*Складено автором на основі [23]

Як виявляється, на ступінь соціальної безпеки громадян кожної країни впливає безліч факторів. По-перше, демографічні зміни стають підґрунтям трансформації соціальної політики, оскільки рівень фертильності та смертності, зростання кількості розлучень та маса одинаків породжують нові соціально-економічні виклики. По-друге, соціальна політика усе більше змінюється від соціального захисту до соціальних послуг. Оскільки центральне місце у країнах Південної Європи у регулюванні

ринків робочої сили та держав добробуту зберігають сім'ї, то багато літніх людей проживають із дітьми, низькою є частка розлучень, народжень поза родиною, виховання дітей у неповних сім'ях [30], що зовсім по-іншому модифікує особливості управління соціальною безпекою, ніж у, наприклад, Скандинавських країнах. По-третє, важливого значення набуває релігія, роль якої в Європі фокусувалась на постреформаторському поділі між католицизмом і протестантизмом, відділенням церкви від держави. Сильні зв'язки між державою і лютеранською церквою заклали соціальну інтервенцію у Швеції і до кінця XIX ст. нова католицька доктрина «соціального капіталізму» та субсидіарності стимулювала появу різних форм соціальної відповідальності. Існує відмінність у соціальному захисті між протестантськими, католицькими, ортодоксальними релігіями. Наприклад, частка баптистів у католицькій церкві може пояснити кілька соціальних програм (соціальні трансферти, працюючі жінки). По-четверте, у історичних студіях державотворення [31; 32] час від часу згадуються інші фактори (мова, раса, ідентичність тощо) розвитку держав добробуту. Культурне різноманіття як результат зростаючої міграції в Європі зумовило соціальну згуртованість у багатьох країнах і бажання сплачувати великі податки, від чого й залежить держава добробуту [33]. Водночас розвинулися й інші настрої, пов'язані із небажанням частини європейської спільноти платити за інтеграцію мігрантів, оскільки люди відчувають загрозу власній соціальній безпеці. По-п'яте, соціальна політика стає більш централізованою, оскільки через право вето малі, але добре організовані групи мають змогу блокувати систематичні зміни та радикальні реформи [34; 35]. Досить часто бюрократія залишає обсяги фінансування соціальних програм на рівні минулорічних показників [36], особливо для освітян, лікарів, а нові, добре організовані групи впливу (зокрема, пенсіонери) можуть організувати захист своїх інтересів для отримання більших соціальних вигод, часто за рахунок інших.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Першою країною, яка застосувала систему соціального страхування працівників, стала Німеччина, яка у 1880-х рр. збільшила пільги працюючим у промисловому секторі. Пізніше подібні схеми запровадили країни Латинської Америки (Чилі, Аргентина, Бразилія, Уругвай), додавши інші типи ризиків: безробіття, втрату працездатності тощо. Скандинавські країни поширили право соціальної безпеки не лише на працівників, але й на членів їх родин. Світова економічна криза 1920-1930-х рр. надала новий імпульс системі соціального захисту, особливо у США та країнах континентальної Європи. II світова війна та післявоєнний період сприяли розвитку системи соціальної безпеки на національному, регіональному та міжнародному рівнях із визнанням права на соціальну безпеку як невід'ємного для людини. Сьогодні стан соціальної безпеки в суспільстві знаходиться в прямій залежності від рівня життя населення. Соціальна безпека не може бути дотримана тільки діями офіційних і неофіційних владних інститутів, вона вимагає сприятливих соціально-економічних умов розвитку.

Список літератури

1. Buzan, B. Security: A New Framework for Analysis [Text] / B. Buzan, O. Wæver, J. Wilde. – London: Lynne Rienner Publishers, 1998. – 239 p.
2. Страхування: підручник [Текст] / [В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Р. В. Пікус та ін.]; за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2008. – 1019 с.
3. Длугопольський, О. В. М. І. Туган-Барановський про взаємозв'язок соціально-політичних рухів та економічного розвитку [Текст] / О. В. Длугопольський // М. І. Туган-Барановський: вчений, громадянин, державотворець (до 150-річчя від дня народження): монографія. – К.: Наукова думка, 2015. – С. 157-166.
4. Барлова, Ю. Е. Английское законодательство о бедных в XVIII – первой половине XIX века [Текст] / Ю. Е. Барлова // Ярославский педагогический вестник. – 2010. – № 3. – С. 27-31.
5. Population Growth in the Age of Peel [Electronic resource]. – Open mode: <http://www.historyhome.co.uk/peel/social>.
6. Гаген, В. А. Право бедного на призрение [Текст] / В. А. Гаген. – СПб., 1907.
7. Матвеев, С. О. Соціальна політика Отто фон Бісмарка і сучасність [Текст] / С. О. Матвеев, Г. В. Музиченко // Український історичний журнал. – 2008. – № 6. – С. 134-149.
8. Therborn, G. When, How and Why Does a Welfare State Become a Welfare State? [Text] / G. Therborn // European Consortium for Political Research Joint Workshops (March 20-25). – Freiburg, Germany, 1983.
9. Marshall, T. H. Citizenship and Social Class [Text] / T. H. Marshall. – Cambridge: Cambridge University Press, 1950.
10. Соціальна економіка: Навчальний посібник [Текст] / За ред. О. О. Беляєва, Є. Б. Ніколаєва. – К.: КНЕУ, 2014. – 481 с.
11. Геополитика, международная и национальная безопасность: словарь-справочник [Текст] / Под общ. ред. В. Л. Манилова. – М., 1999.

-
12. Яновский, Р. Г. Глобальные изменения и социальная безопасность [Текст] / Р. Г. Яновский. – М., 1999.
 13. Ярочкин, В. И. Теория безопасности [Текст] / В. И. Ярочкин. – М., 2005.
 14. Балугев, Д. Г. Личностная и государственная безопасность: современное международно-политическое измерение: дис. ... докт. полит. наук [Текст] / Д. Г. Балугев. – Н. Новгород, 2004.
 15. Paris, R. Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? [Text] / R. Paris // International Security. – 2001. – Vol. 26(2).
 16. Human Development Report [Text]. – N. Y., 1994.
 17. Takasu, Y. Statement at the International Conference on Human Security in a Globalized World [Text] / Y. Takasu. – Ulan Bator, 2000.
 18. Axworthy, L. Canada and Human Security: The Need for Leadership [Text] / L. Axworthy // International Journal. – 1997. – Vol. 52(2).
 19. Thomas, C. Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links [Text] / C. Thomas // Third World Quarterly. – 1999. – Vol. 22(2).
 20. Bedeski, R. Human Security, Knowledge, and the Evolution of the Northeast Asian State [Text] / R. Bedeski. – Centre for Global Studies, University of Victoria, 2000.
 21. What is the Human Right to Social Security? [Electronic Resource]. – Open mode: <https://www.nesri.org/programs>.
 22. Universal Declaration of Human Rights [Text] // International Human Rights Law Selected Documents. Europa-Institut of Saarland University. – Verlag Alma Mater, Saarbrücken, 2015. – P. 17-22.
 23. International Human Rights Law Selected Documents [Text] / Europa-Institut of Saarland University. – Verlag Alma Mater, Saarbrücken, 2015.
 24. Diamond, P. Welfare States after the Crisis: Changing Public Attitudes [Text] / P. Diamond, G. Lodge // Policy Network Paper. – 2013. – January [Electronic Resource]. – Open mode: <https://www.policy-network.net>.
 25. Steinmo, S. Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis [Text] / S. Steinmo, K. Thelen, F. Longstreth. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
 26. Esping-Andersen, G. The Three Worlds of Welfare Capitalism [Text] / G. Esping-Andersen. – Princeton: Princeton University Press, 1990.
 27. Huber, E. Social Democracy, Christian Democracy, Constitutional Structure, and the Welfare State [Text] / E. Huber, C. Ragin, J. Stephens // American Journal of Sociology. – 1993. – Vol. 99.
 28. Beveridge, W. Social Insurance and Allied Services, presented to Parliament by command of His Majesty [Text] / W. Beveridge // H. M. Stationery Office (November 1942). – UK, 1969.
 29. Social Security for social justice and a fair globalization. Recurrent discussion on social protection (social security) under the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization [Text] // International Labour Conference, 100th Session, Geneva, 2011.
 30. Gough, I. Global Capital, Human Needs and Social Policies: Selected Essays 1994-1999 [Text] / I. Gough. – Houndmills: Palgrave MacMillan, 2000.
 31. Flora, P. Introduction and Interpretation [Text] / P. Flora // State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe: The Theory of Stein Rokkan. – Oxford: Clarendon Press, 1999.
 32. Gough, I. European Welfare State: Explanations and Lessons for Developing Countries [Electronic Resource]. – Open mode: <http://eprints.lse.ac.uk/36613>.
 33. Goodhart, D. Too Diverse? [Text] / D. Goodhart // Prospect. – 2004. – February.
 34. Immergut, E. Health Politics: Interests and Institutions in Western Europe [Text] / E. Immergut. – New York: Cambridge University Press, 1992.
 35. Maioni, A. Parting at the Cross-Roads: the Development of Health Insurance in Canada and the U. S. [Text] / A. Maioni // Comparative Politics. – 1997. – Vol. 29(4). – P. 411-431.
 36. Pierson, P. Increasing Returns, Path Dependence and the Study of Politics [Text] / P. Pierson // American Political Science Review. – 2000. – Vol. 94(2). – P. 251-267.

References

1. Buzan, B., Wæver, O., Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
2. Bazylevich, V. D., Bazylevich, K. S., Pikus, R. V. (2008). *Insurance*. Kyiv: Znanna.
3. Dluhopolskyi, O. V. (2015). M. I. Tugan-Baranovskyi about connection of social-political movements and economic development. *M. I. Tugan-Baranovskyi: scientist, citizen, state founder*. Kyiv: Naukova dumka.
4. Barlova, Y. E. (2010). *English Law of Poor in XVIII – first half of XIX Century*. Yaroslav Pedagogical Herald. Vol. 3. P. 27-31.
5. *Population Growth in the Age of Peel*. (n.d.). Retrieved from: <http://www.historyhome.co.uk/peel/social>.
6. Gagen, V. A. (1907). *Poor's Right to Contempt*. St. Petersburg.

-
7. Matveev, S. O., Muzychenko, G. V. (2008). Social Policy of Otto von Bismark and Modernity. *Ukrainian Historical Journal*, 6, 134-149.
 8. Therborn, G. (1983). When, How and Why Does a Welfare State Become a Welfare State? *European Consortium for Political Research Joint Workshops (March 20-25)*. Freiburg, Germany.
 9. Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and Social Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
 10. Belayev, O. O., Nikolaev, Y. B. (2014). *Social Economy*. Kyiv: KNEU.
 11. Manilov, V. L. (1999). *Geopolitics, International and National Security*. Moscow.
 12. Yanovskyi, R. G. (1999). *Global Changes an Social Security*. Moscow.
 13. Yarochkin, V. I. (2005). *Theory of Security*. Moscow.
 14. Baluev, D. G. (2004). *Human and State Security: Modern International and Political Measurement*. Novgorod.
 15. Paris, R. (2001). Human Security: Paradigm Shift or Hot Air? *International Security*, 26(2).
 16. *Human Development Report*. (1994). N. Y.
 17. Takasu, Y. (2000). *Statement at the International Conference on Human Security in a Globalized Word*. Ulan Bator.
 18. Axworthy, L. (1997). Canada and Human Security: The Need for Leadership. *International Journal*, 52(2).
 19. Thomas, C. (1999). Global Governance, Development and Human Security: Exploring the Links. *Third World Quarterly*, 22(2).
 20. Bedeski, R. (2000). *Human Security, Knowledge, and the Evolution of the Northeast Asian State*. Centre for Global Studies, University of Victoria.
 21. *What is the Human Right to Social Security?* (n.d.). Retrieved from: <https://www.nesri.org/programs>.
 22. *Universal Declaration of Human Rights*. (2015). International Human Rights Law Selected Documents. Europa-Institut of Saarland University. Verlag Alma Mater, Saarbrucken
 23. *International Human Rights Law Selected Documents*. (2015). Europa-Institut of Saarland University. Verlag Alma Mater, Saarbrucken.
 24. Diamond, P., Lodge, G. (2013). *Welfare States after the Crisis: Changing Public Attitudes*. Policy Network Paper. January. Retrieved from: <https://www.policy-network.net>.
 25. Steinmo, S., Thelen, K., Longstreth F. (1990). *Structuring Politics: Historical Institutionalism in Comparative Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
 26. Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
 27. Huber, E., Ragin, C., Stephens J. (1993). Social Democracy, Christian Democracy, Constitutional Structure, and the Welfare State. *American Journal of Sociology*, 99.
 28. Beveridge, W. (1969). *Social Insurance and Allied Services*. Stationery Office (November 1942). UK.
 29. Social Security for social justice and a fair globalization. (2011). *Recurrent discussion on social protection (social security) under the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization*. International Labour Conference, 100th Session, Geneva.
 30. Gough, I. (2000). *Global Capital, Human Needs and Social Policies: Selected Essays 1994-1999*. Houndmills: Palgrave MacMillan.
 31. Flora, P. (1999). *Introduction and Interpretation*. State Formation, Nation-Building and Mass Politics in Europe: The Theory of Stein Rokkan. Oxford: Clarendon Press.
 32. Gough, I. (n.d.). *European Welfare State: Explanations and Lessons for Developing Countries*. Retrieved from: <http://eprints.lse.ac.uk/36613>.
 33. Goodhart, D. (2004). Too Diverse? *Prospect*. February.
 34. Immergut, E. (1992). *Health Politics: Interests and Institutions in Western Europe*. New York: Cambridge University Press.
 35. Maioni, A. (1997). Parting at the Cross-Roads: the Development of Health Insurance in Canada and the U. S. *Comparative Politics*, 29(4), 411-431.
 36. Pierson, P. (2000). Increasing Returns, Path Dependence and the Study of Politics. *American Political Science Review*, 94(2), 251-267.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2016 р.